

גמישות בהפעלת חת"ם - דוגמה בריטית

(ארטילריה-קורפוס בקרבות-הסניו, 1945)

אולי, פותרים אותם ע"י תוספת כוח-אדם, ציוד, רכב, שינויי-ארגון וכן שינוי תהליכי-הקרב המקובלים. מפקד חת"ם הקורפוס ה-10 (CCRA) לא שינה את הארגון ולא הפריש לעצמו כוח-אדם או ציוד, שיעמדו לרשותו ישירות. הוא ארגן את כוח הארטילריה שעמד לרשותו לפי הנחל הקבוע ותהליך הקרב המקובל בחיל-התותחנים הבריטי.

בהמשך ניתוחה של הדוגמה שלנו נבדוק את שני לוב סוגי חת"ם השונים במסגרת הכללית וניצל גמישותם לניהול קרב ארטילרי.

מה היה המבנה השגרתי?

לשם בירור הנושא שלנו אנו חייבים לחזור בקי-צור על המבנה הרגיל של חיל-התותחנים בקור-פוס בריטי. לאחר זאת נוכל להשוות את המבנה הקבוע הנ"ל עם הפתרון של הקורפוס ה-10 בתנאים ארגוניים שונים.

בראש חיל-התותחנים בקורפוס עומד מפקד חיל התותחנים המלכותי של הקורפוס (CCRA) על-ידו מפקדת חת"ם קורפוס (HQRA Corps) עם מחלקת קשר מח"ק ומטה נגד-סוללתי (CB Staff) מפקד חת"ם של הקורפוס הוא מפקד החת"ם בקורפוס וגם יועץ מפקד הקורפוס בעניני ניהול חת"ם. תחת פיקוד מפקד חת"ם של הקורפוס עומדת, בדרך-כלל, חטי-בת חת"ם. הרכבה הקבוע: ארבעה רגימנטים בינרניים (5,5 אינטש), רגימנט כבד אחד (7,2 אינטש), רגימנט-שדה אחד (25 ליטראות). על חטיבת חת"ם פוקד מפקד חטיבה (CAGRA). עם מפקדה (HQ AGRA) מפקד חת"ם של הקורפוס הוא המפקד גם על הרגימנטים הנ"מ הבינוניים הקלים במקרה שהם מצורפים למערך הקורפוס.

מפקד חת"ם של הקורפוס משמש, לגבי חת"ם במסגרת הדיביזיות, בתפקיד מתאם תכניות ההפעלה ומדיניות ההפעלה של חת"ם, ובתפקיד קצין המטה המקצועי גמ"ח. צינור הפיקוד לחת"ם במסגרת דיביזיות רגלים או דיביזיות שריון הוא: ממפקד הארטילריה בקורפוס אל מפקד הארטילריה בדיבי-זיה (CRA).

לעזרת מפקד חת"ם של הדיביזיה עומדת מפקדת חת"ם של הדיביזיה (HQ DIVRA). יחידות חת"ם במסגרת הדיביזיה מונות 3 רגימנטים-שדה (25

מטרת מאמר זה להציג בפני הקורא דוגמה של ניהול והפעלה גמישים של יחידות ועוצבות (פורמ-ציות) חיל-התותחנים בסיוע ישיר במסגרת קורפוס. בדרך כלל שורת דעה שלחיל-התותחנים בצבא הבריטי - בארגונו, ניהולו והפעלתו בקרב - חסרה כל גמישות באשר להתאמת עצמת הארטילריה העו-פדת לרשות המפקד הגבוה בתנאים המשתנים של המערכה. ברצוננו לנתח כאן את ארגון הארטילריה בקורפוס ה-10 הבריטי במערכה על הגנה סניו. לדע-תנו, סותר ניתוח זה את הדעה הנ"ל, בהבליטו הבל-טתי את הגמישות הארגונית של חיל-התותחנים הבריטי וכושר-התאמתו למסיבות ותנאי-הקרב.

**

באביב 1945 היה הקורפוס הבריטי ה-10 מורכב מעוצבות (פורמציות) לא-סטנדרטיות של כוחות האימפריה הבריטית ושל כוחות איטלקיים.

מערך כוחותיו היה כדלקמן:

א. שתי דיביזיות איטלקיות, "קטנות" * (Folgo-
re) ר (Fiall) אשר כל אחת מהן כללה שני רגימנטים רגליים ושני רגימנטים של חת"ם שדה. שירותיהן היו בגודל של $\frac{2}{3}$ משירותי דיביזיות רגלים בריטית סטנדרטיות.

ב. החטיבה היהודית הלוחמת (המוגברת) עם רגימנט חת"ם-שדה מס. 200.

ג. חטיבה מוסעת מס. 43 של צבא הודי (גור-קאס) עם רגימנט חת"ם-שדה מס. 23.

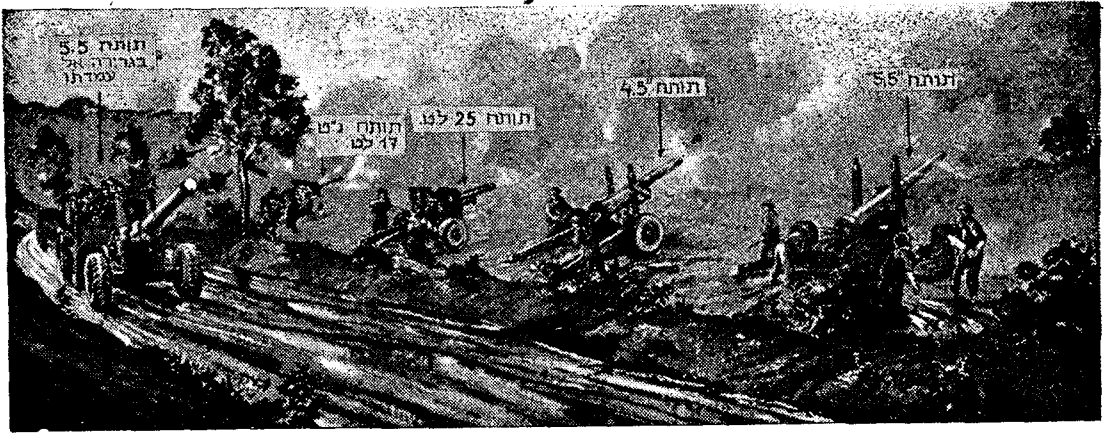
ד. חטיבת חיל-התותחנים מס. 2 (AGRA) מור-כת משלושה רגימנטים בינוניים ורגימנט כבד אחד של חיל-התותחנים.

ה. רגימנט נ"מ כבד מס. 1.

מערך הכוחות הנ"ל לא חפף את הארגון הקבוע בצבא הבריטי. הוא הורכב במיוחד לשם לחימה על חלקו העילי של הגנה סניו. אין ספק שבעיותיו המנהלתיות ובעיות ההחזקה השוטפת שלו היו בלתי רגילות.

ברור שגם בעית הסיוע של חיל-התותחנים לקור-פוס ה-10 דרשה פתרונות אשר בצבאות אחרים היו,

* האיטלקים הפכו את הדיביזיות שלהם ל-Gruppi di Combattimento - היגו, דיביזיות שמו 2 רגימנטים רגליים בלבד. שיטה זו הוכחה כלא-יעילה בעת המלחמה. - המער.

כמה מסוגי התותחים שהופעלו במסגרת הקורס הבריטי במלחמת העולם השנייה

הצורך בתהליכי ריכוז-אש מהירים בא על פתרון נוספים שונים בכל הצבאות אשר השתתפו במלחמת העולם השנייה. פיתוח התהליך הבריטי להנחתת אש מרוכזת החל בשנת 1941. לדעתי — המבוססת על נסיון אישי ומעשי — הגיע תהליך זה לשיא בשנים 1944—45, מבחינת המהירות שהושגה בהנחתתה ומבחינת דיוק.

ישנם שני אמצעים המאפשרים הנחתת אש מרוכזת מהירה והם: א. תהליך-קרב פשוט וברור והעברת סמכויות למפקד התותחנים שבעמדת התצפית. ב. רשת-קשר מעולה, אשר כל יחידות חת"ם בדיבריזיה כלולות בה ונמצאות בהאזנה מתמדת.

בצבא הבריטי קיימים 4 דרגים להנחתת אש מרוכזת מהירה לפי תצפית או לפי רישום. בכל דרג — עצמת-אש גדולה יותר מדרג הקודם לו.

דרג א: ריכוז-אש מהיר של רגימנט-שדה אחד בלבד הנקרא בשום קוד „מטרת מייק" (Mike Target). ריכוז זה הנו ריכוז של 24 תותחי 25 ליטראות או 16 תותחי 5.5 אינטש (Regimental Concentration). הסמכות להנחתת ריכוז זה היא בידי הקצין (מפקד המחלקה או הסוללה) שבעמדת-התצפית המשמש „נציג המפקד" (CO's Representative). כל קצין תצפית של אותו רגימנט יכול אף הוא להפעיל ריכוז זה לאחר קבלת רשות משליש הרגיימנט. הקצאת תחמושת להנחתת אש בהתאם לתהליך זה היא בשיעור 1, 2, או 3. (לאמור: כל תותח של הרגימנט יורה 1, 2 או 3 פגזים בהתאם לשיעור). אם עצמת הריכוז הנ"ל אינה משפיעה על

ליטראות), רגימנט נ"ט אחד (17 ליטראות) ועד לשנת 1944 גם רגימנט נ"מ קל (40 מ"מ) *.

סיכום עצמת חת"ם בקורס בריטי רגיל (של 3 דיבריזיות רגלים, לדוגמה), הנו: 9 רגימנטים-שדה — 216 תותחים (25 ליט"ם); רגימנט-שדה אחד (מחטיבת התותחנים) — 24 תותחים (25 ליט"ם); סה"כ 240 תותחים (25 ליט"ם). 4 רגימנטים בינוניים — 64 תותחים (5.5 אינטש); רגימנט כבד אחד — 16 תותחים (7.2 אינטש); 3 רגימנטים נ"ט — 144 תותחים (17 ליט"ם), אשר מהם 50% תותחים ממונעים. 3 רגימנטים נ"מ קלים — 162 תותחים (40 מ"מ). עצמה כללית: 626 תותחים של חת"ם. לזאת נוספים 162 תותחים נ"ט (6 ליט"ם) של גדודי הרגלים.

מספרים אלו מהווים ללא-ספק, עצמת-אש אדירה, גיחולה של עצמה זו בקרב, החזקתם השוטפת של הכלים היוצרים אותה, הספקת כמויות עצומות של תחמושת — כל אלה דורשים ארגון מעולה, אימון בתהליכי-קרב גמישים, כדי לנצל את עצמת-האש הנ"ל בזמן ובמרחב הנכונים.

אין מגמת סקירה קצרה זו לפרט את תהליכי הקרב השונים של חת"ם. אף-על-פי-כן עלינו להצביע על האפשרות להנחתת אש מרוכזת של כל תותחי הדיבריזיה או כל תותחי הקורפוס לפי פקודה אחת על מטרה אחת חיונית ביותר.

* ברוב הדיבריזיות חוסל רגימנט הנ"מ הקל בשנת 1944 כתוצאה מהעליבות האוירית המוחלטת של מעצמות הברית וכתוצאה מחוסר כוח-אדם ביחידות הרגלים אשר קיבלו תגבורת מרגימנטי הנ"מ המסורקים. נשארו רק רגימנטים נ"מ בודדים שהוקצו בחזית איטליה בשיעור של רגימנט אחד לקורפוס. בתקן החדש של דיבריזיות-הרגלים הבריטית, משנת 1950, מופיע שוב רגימנט נ"מ קל במסגרת חת"ם של הדיבריזיות.

* רגימנט-שדה כולל שלוש סוללות הכוללות 2 מודלקות כל-אחת. במחלקה — 4 תותחי 25 ליטראות; בסוללה — 8 תותחים; ברגימנט — 24 תותחים. — ה מ ע ר.

לא ניכנס כאן לפירוט התהליכים והשיטות השונות לניהול אש של חת"ם בדיכוייה. בכל־זאת נזכיר את העובדה שניהול משימות־האש וההנחיות — ההתקפ"תיות וההגנתיות — עובר בדרך צינורות הפיקוד של חת"ם מרגימנט־שדה למפקדת חת"ם בדיכוייה ומעלה.

תיאום הדוק היה קיים בין יחידות חת"ם ובין יחידות הרגלים המסיעות בכל שלבי המערכה. תיאום זה התבטא לא רק ע"י הימצאו של קצין חת"ם ע"י מפקדת גדר או פלוגת רגלים, אלא אף ע"י הקצאה כמעט קבועה של אותה סוללת־שדה לגדוד רגלים ואותו רגימנט־שדה לאותה חטיבת־רגלים. כך נוצר צות קרב מעולה רגלים־תותחנים מבוסס על תהליך ונוהג קרב פשוטים, היכרות הדדית של מפקדי הרגלים והתותחנים, תהליכי ניהול הנחתת־אש פשוטים ביותר היו קיימים כשביל מפקד הרגלים, אלה איפשרו העברת אחריות וסמכות לטיווח והנחתת־אש עד לדרג של מפקד מחלקת־רגלים.

כיצד נערך חת"ם של הקורפוס ה־10?

משימת מפקד חת"ם של הקורפוס היתה להפעיל את כל המערך הארטילרי העומד לרשות הקורפוס ה־10 בהתאם לתהליכי הקרב ולניהול האש השיגרי־תיים. גזרת הקורפוס ה־10 היתה על הנהר סניו העילי, ולא נחשבה כחלק מהגזרה העיקרית במתקפה (האופנסיבה) הגדולה באביב 1945. למפקד הקורפוס ולמפקד חת"ם לא היו כל סיכויים לקבל תוספת כוח־אדם, ציוד ורכב לחת"ם כדי להתאימו לפרמציות הלא־סטנדרטיות של הקורפוס. ולא עוד אלא שהקורפוס העשירי נאלץ לותר על 2 רגימנטים מחטיבת חת"ם מס. 2 אשר עמדה לרשותו. והם: רגימנט חת"ם בינוני אחד — לגזרה של קורפוס אחר; ורגימנט־שדה אחד — אל תחת פיקוד חטיבת הרגלים המוסעת ה־43 (שאמנם היתה כלולה במערך הקורפוס).

בעיה נוספת יצר המבנה הלא־סטנדרטי של פורמציות הקורפוס. העובדה שלחטיבה היהודית הלך חמת ולחטיבת הרגלים המוסעת ה־43, למשל, לא היתה קיימת מסגרת דיכוייונית או מפקדת חת"ם דיכוייונית. בכ"א משתי הדיכוייות ה"קטנות" האיטל־קיות היתה קיימת מפקדת חת"ם אשר פקדה על שני רגימנטים־שדה בלבד.

מפקד חת"ם של הקורפוס ה־10 הגיע לפתרון טוב מאוד לגבי ארגון הפיקוד והניהול של החת"ם ולגבי יצירת דרגי פיקוד חת"ם. הוא קבע שניהול החת"ם

מהלך הקרב או אינה מביאה להטבת המצב הטקטי של יחידת־הרגלים או השריון המסתייעת בו, קיימת אפשרות לשנות את ריכוזי־האש הרגימנטלי הנ"ל.

דרג ב': ריכוזי־אש מהירים של כל רגימנט־שדה של הדיכוייה (רגלים או משורינת) מופעלים ע"י מילת־קוד "מטרת אנקל" (Uncle Target). אלה הנם ריכוזי אש של 72 תותחים של 25 ליטראות. הסמכות לנחתת ריכוז זה נתונה לקצין חת"ם (מפקד סוללה או מפקד רגימנט) המשמש נציג מפקד חת"ם של הדיכוייה (CRA's Representative). כל קצין תצפית חת"ם של הדיכוייה יכול אף־הוא להפעיל ריכוז זה לאחר קבלת אישור ממפקדת חת"ם בדיכוייה. גם לריכוז אש חת"ם דיכוייוני מוקצים, בדרך כלל, שיעורי הוצאת תחמושת 1, 2 ו־3. האפשרות לשנות ריכוז אש זה היא כמו בריכוזי אש רגימנטליים.

דרג ג': ריכוזי אש ארטילריה של כל הקורפוס מופעלים ע"י מילת־קוד "מטרת ויקטור" (Victor Target). ריכוזים אלה הם מסובכים ביותר ולכן השימוש בהם הנו בגדר יוצא־מך־הכלל ואינו תהליך קרב קבוע ורגיל כריכוזי־אש רגימנטליים ודיכוי־יוניים.

דרג ד': ריכוזי אש חת"ם של הארמיה מופעלים ע"י מילת־קוד "מטרת ויליאם" (William Target). לא ידוע לי אם במלחמת־העולם השניה היה מקרה בו הונחתה אש מרוכזת ומהירה של חת"ם הארמיה כולה.

להלן דוגמאות להבהרת משך־הזמן הנדרש להנחתת הריכוזים הנ"ל: 1. ריכוז־רגימנטלי: הנחתת הריכוז של אש 24 התותחים על שטח 400×400 — 4 עד 6 דקות לאחר מתן הפקודה הראשונה להנחתת הריכוז.

2. ריכוז דיכוייוני: הנחתת ריכוז של 72 תותחים על שטח של $500/600 \times 500/600$ ירד — 8 עד 10 דקות לאחר מתן הפקודה להנחתת הריכוז.

הזמנים שניתנו כוללים גם את הזמן לטיווח ואת כל ההכנות להפעלת הריכוזים. כשיטה וכקיצור תהליך הקרב, אין מטוחים את כל תותחי הרגימנטים שבדיכוייה. בריכוז רגימנטלי דיכוייוני מטוחת מחד לקה אחת בלבד; וכל יתר המחלקות הסוללות והרגימנטים מתקנים את תקוני תהליך הטיווח של הסוללה המטוחת, לפי האזנה ברשת אלחוט החת"ם.

ברור ומובן שהשגת תוצאות להנחתת ריכוזי־אש חת"ם במהירות הנ"ל היא תוצאה של אימון מעולה, נסיון רב, משמעת ושיתוף פעולה בלחיצה של יחידות חת"ם שבדיכוייה.

צתה תחת פיקוד גונדת נ"ט כבדה מס. 385 שהיתה ממונעת וכללה 12 תותחי 17 ליט" על רכב זחל 10 (אמנם, לפי תקן המלחמה היתה צריכה גונדה נ"ט כבדה להיות כלולה בחטיבה אולם מתוך מחסור בכוח אדם לא הוקמה כזאת).

ס"ה עצמת חת"ם בקורפוס העשירי היתה:
— 6 רגימנטים-שדה, 144 תותחים של 25 ליט" ראות;

— 3 רגימנטים בינוניים, 48 תותחים של 5.5 אינשט;

— 1 רגימנט כבד, 16 תותחים של 7.2 אינשט;
— 1 רגימנט נ"מ כבד, 24 תותחים של 3.7 אינשט;
— 1 גונדת נ"ט ממונעת, 12 תותחים של 17 ליטראות (סע עצמיים);

— 2 גונדות נ"ט 24 תותחים 17 ליטראות (גרורים);

סה"כ: 36 תותחי נ"ט של 17 ליטראות. המערך הנ"ל הושלם ע"י 108 תותחי נ"ט של 6 ליטראות, שברשות גדודי-הרגלים.

ניהול ארטילריה והפעלתה בדרגת-פיקוד נמוכים

כדוגמה אופינית לגמישות בארגון ברצוני להביא את הפעלת סוללת תותחים בינוניים וסוללת נ"מ כבדה ע"י סוללת-שדה, באמצעות מפקד סוללת-השדה או קצין התצפית בגזרה של גדוד-הרגלים וב-סיוע ישיר לו:

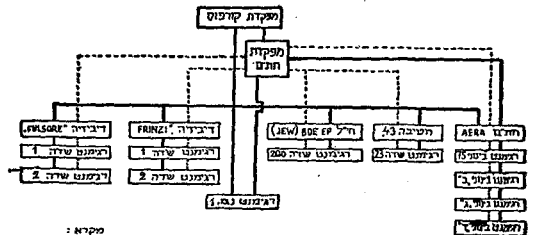
קרקע: נהר סניו — כקו מפריד בין כוחותינו לכוחות האויב. שטח גבעי סגור עם בנינים די צפופים. גדת הנהר — משני עבריו — מישורית.

האויב: גדוד צנחנים מדיביזיית צנחנים מס. 1 בסיוע חת"ם של דיביזייה גרמנית ולפחות סוללת מטילי-רקטות של 150 ס"מ*.

כוחותינו: הגדוד הראשון של החטיבה היהודית הלוחמת; סוללת-שדה 604 (מרגימנט-שדה 200) בסיוע ישיר לגדוד; סוללה בינונית 102 (מרגימנט בינוני 75) וסוללה א' מרגימנט נ"מ כבד מס. 1.

אופי הלחימה: החזקת מערך הגנתי ע"י שני היריבים. פעילות מוגברת של פטרול משני הצדדים, בעיקר בלילה. שני הצדדים מפעילים

בדיביזיות ה"קטנות" האיטלקיות, יבוצע ע"י מפקדות חת"ם של הדיביזיות עצמן ויתואם ע"י מפקדת חת"ם של הקורפוס. הוא ריכז את רגימנט-השדה 200 ו-23 במערך חת"ם דיביזיוני מוקטן וקבע שלגביהם תפעל מפקדתו גם כמפקדת חת"ם דיביזיוני (לגבי שני הרגימנטים האלה) וגם כמפקדת חת"ם של הקורפוס.

טבלת כפיפות חת"ם בקורפוס ה-10

כתוצאה מהעליבות האוירית המוחלטת של בעלות-הברית, לא היתה קיימת שום בעיה של הפעלה נ"מ פעילה. לכן נמסרה לרגימנט הנ"מ הכבד מס. 1 (3) סוללת נ"מ כבדות, ס"ה 24 תותחי נ"מ 3.7 אינשט) הנחתת משימת-אש נגד מרגמות האויב אשר היו מחופרות על הרכסים האחוריים — כמשימה ראשונה ועיקרית. השימוש במרעום זמן מדויק של פגזי תותח 3.7 אינשט לנפץ-אויך (Air Burst) מעל למר-גמות האויב היה מוצדק. הרגימנט הופעל טקטית ע"י "מטה נגד-מרגמות" (Counter Mortar - CM Staff) אשר עמד לרשות כל מפקדת חטיבת רגלים.

כתפקיד שני הוטל על רגימנט הנ"מ הכבד להנ"חית אשה-טרדה לטווח ארוך נגד קטע מרוחק של קוי האספקה והפינוי של שתי הדיביזיות הגרמניות אשר החזיקו בגזרה שממול לקורפוס ה-10: אותו קטע מהעיר אימולה שבעורף ועד חצי-הדרך אל החזית. קטע אשר היה מעבר לטוח התותחים הבינוני-ניים של חטיבת חת"ם 2. (ה ע ר ה: הטוח בין עמדת תותחי רגימנט נ"מ מס. 1 העיר אימולה הוא 18.000 ירד). השטח הגבעי בין אימולה והסניו, עם דרכי הספקה ופינוי מוסתרים בחלקם ומוגנים, הצדיק את ניצול פגזי תותח נ"מ כבד עם מרעום זמן (נפץ-אויך).

ברור שרגימנט נ"מ כבד אינו מוטל, בהתאם לארגונו, להנחית אש על מטרות קרקע לפי תצפית ולכן מפקד חת"ם הקורפוס היה חייב למצוא פתרון לבעיה זו. כיצד עשה זאת — נראה להלן.

יש לצין כאן שלחטיבה היהודית הלוחמת הוק-

* Nebel Werfer — מרגמה-כבדה גרמנית בח 6 קנים. לפי שעה נועדה מלכתחילה, כ"מרגמה כימית" (ובראש וראשונה — להטלת עשן). למעשה, שימשה כנשק-אש מן החשובים שבכוחות הנרמניים במחציתה השניה של מלח"ע ה"2. היה בכלי זה גם מן היסוד של נשק רקטי. — המער.

שיש לפקד כדי לקרב או להרחיק את נקודת התפוצצות הפגז באויר.

אחריות לגבי העמדות הקדמיות של כוחותינו, שמירה על מירון-רכס מאותו צד של הסניו בו נמצאו כוחותינו — נשארה בידי הקניא של סוללה ג'מ. הקצאת תחמושת לתותחים ג'מ: בשיעור 60 פגז לתותח.

בהתאם להוראות הפעלנו את סוללה א' ג'מ לשתיה משימות: 1. נגד עמדות של מרגמות שנתגלו זה עתה; 2. לאש הטורדה בעורף המערך ההגנתי של האויב. תהליך ניהול האש היה פשוט ביותר: אחרי פקודות התראה לפתיחת אש לסוללה א' ג'מ (שניתנה בדרך כלל בטלפון, מסיבות בטחוניות) מסרנו לעמדת הפיקוד של סוללה א' שני נתונים בלבד: נקודת ציון המטרה וגובה המטרה מעל פני הים. לאור הירי תיקנו את גובה התפוצצות הפגז לפי החישובים שקבלנו מהתותחנים ג'מ מראש. לאחר קביעת גובה ההתפוצצות המתאים מעל המטרה, באמצעות טיווח מעמדת התצפית — עברנו ל"אש לתכלית" ע"י הנחתת אש כל הסוללה בשיעור של 2 או 3 מטחי תותח.

תהליך זה הוכח כיעיל בעיקר במקרה גילוי עמדת מרגמות חדשה של האויב ע"י יחידות ויחידות-משנה של הרגלים אשר ביקשו סיוע אש באמצעות דה"ר (ד"ח הרעשה). במקרים שהצלחנו לגלות את עשן יריות מרגמות האויב מעמדת התצפית, זכינו להצלחה גמורה. במקרים אשר לא הצלחנו לקבוע בדיוק, ע"י ראייה את עמדת מרגמות האויב, נסינו להגחית כמות אש (תחמושת ג'מ לא היתה חסרה) שתכסה את הרכס האחורי או את חלקו התחתון של הואדי. נפץ-אוויר היה יעיל ביותר כנגד עמדות-מרגמות מחר פרות וברוב המקרים השגנו את ניטרול מרגמות האויב.

בצורה מקבילה שילבנו את מפקדת סוללה ב' נוינית 102 במערך ניהול-האש של סוללה 604. מתוך מחסור בכח-אדם ובאמצעי קשר ותובלה, לא הוציאה סוללה 102 תצפיות. במקום זה העבירה את הסמך יות להנחתת האש שלה לתצפיות של סוללה 604. את סוללה 102 לא יכולנו לנצל בצורה רחבה כמו את סוללה א' ג'מ בגלל מחסור בתחמושת (הוקצו 8 פגזים בלבד לכל קנה ל-24 שעות).

תהליך ניהול-האש של התותחים הבינוניים הנח-תתה היה התהליך המקובל המשותף לתותחי-שדה בינוניים וכבדים כאחד. אחת המשימות שהפעלנו באמצעות סוללה 102 היתה חשמה של קבוצת בני-גים מצדו השני של הסניו (אחזה חקלאית קרובה

הפגזות הטרדה והפגזות טיווח ע"י מרגמות חת"ם. תיאום חת"ם עם הרגלים וניהולו של חת"ם עצמו נתבצעו ע"י אלה: המפקד דות של שתי הפלוגות הרובאיות של הגדוד הראשון; עמדת תצפית חת"ם הקשורה באלחוט לעמדת תותחי הסוללה למנ"א* של רגימנט-שדה 200; רשת אל-חוט שניה למוצב הפיקוד (CP) של הגדוד הראשון; קשר הדוק ע"י הימצאות באותו המקום עם מפקדת פלוגת-הרגלים; קשר כפול ע"י קו טלפון מהתצפית לעמדת תותחי הסוללה וממפקדת הגדוד הראשון למפקדת הסוללה; מפקד סוללה 604 עם ג"פ ואלחוט בידי בין מפקדת הגדוד הראשון, ומפקדת הסוללה ותצפיות הסוללה.

תכניות ומשימות אש הגנתיות מתוכננות עבור כל גזרת הגדוד הראשון ומשולבות „בנקודת-תפר" של גזרות הגדוד השני משמאל וגדוד הרגלים של הד"ר ביזיה השלישית הפולנית מימין. קריאת משימות האש הנ"ל לפי כינוי ע"י מפקדות גדוד הרגלים או פלוגות הרגלים.

משימות-אש הגנתיות בשביל גזרת-החטיבה כור לה, וחיכוך לגזרות ההגנה הארטילרית של העוצר בה שמשאל ומימין היו מותאמים ומשולבים ע"י מפקדת רגימנט-שדה 200 ומפקדת חת"ם הקורפוס (בתפקידה כמפקדת חת"ם דיביזיונית לרגימנט 200). אש הטורדה, סיוע-אש לפטרולים, שמירה על תנור עת האויב ופעילותו לפי תצפית או קת"קים בגזרה, או לפי תכניותיהם.

אש נגד מרגמות בהתאם לתכניות המטה-נגד מרגמות שליד מפקדת החטיבה (לגבי מרגמות האויב שבעמדות המוכרות לכוחותינו).

אש נגד מרגמות האויב עם התגלותן של עמדות חדשות — לפי תצפית והחלטה של הקת"קים.

הפתרון שניתן לבעיות הפעלתו של רגימנט ג'מ כבר בשימוש כנגד מטרות קרקע היה פשוט למדי: קו טלפון הונח בין מפקדת סוללה 604 ובין מפקדת סוללה א' מגדוד ג'מ כבד. כאמצעי קשר מקביל, נכנסה תחנת אלחוט של מפקדת סוללה א' מגדוד ג'מ כבד לרשת אלחוט החת"ם של סוללת-שדה 604. קציני התצפית של סוללת-השדה קיבלו כנתון בליסי סי בלבד את הטוח המכסימאלי האפשרי של שני סוגי מרעמים לתותח ג'מ 3.7 אינטש (חג"ם עם מרעם זמן מספר 199 ר-208**) עם התיקונים במספרים

* מרכז-ניהול-אש.
** הטוח: במרעם 199 — 15000 ירד;
במרעם 208 — 18000 ירד.

לנהר) שממנה צלפו מקלעי האויב על פטרולים שלנו ועל עמדותינו הקרמיות. נסיון ראשון בצענו בעזרת תותחי 25 הליט' שלנו, אבל חוזק הבנינים מנע השגת תוצאות משיביות רצון. הוחלט על הפעלת תותחים בינוניים 5,5 אינש עם פגזי חנ"ם של 100 ליטראות כל אחד ומרעומי 119 (עם השגיה) ליצירת הת-פוצצות הפגז לאחר החזירה. גם במקרה זה השתמשנו בקו טלפון מעמדת התצפית למרכזית הטלפון של סוללה 604 ומפקדת 604 למפקדת 102. המרכזיה שלנו פינתה את הקו הנ"ל בשבילנו. בשעת טיווח להנחתת אש ההשמדה ניתנה לנו האפשרות לדיבור חופשי מעמדת תצפית לקנ"א (קצין ניהול אש) של סוללה 102.

דוגמה נוספת לגמישות: בהוראות האופרטיביות של מפקד חת"ם הקורפוס, היה סעיף מיוחד שהגדיר פעולה נ"ט או פעולה נגד תותחים סע"עצמיים (SP. Guns) של האויב. סעיף זה הורה לכל קצין תר-תחגים שבתצפית לירות שני פגזי עשן צהוב לאחר גילוי תנועת טנקים, ריכוזם, או מציאות תותחים סע"עצמיים בגזרתו. כל קציני תצפית חת"ם בגזרות הסמוכות היו מוסמכים להפעיל אש חנ"ם על שריון האויב מבלי לקבל אישור ממפקדת חת"ם גבחה יותר (בתנאי שהמטרה תמצא בטוח יעיל של אותה יחידת חת"ם אשר הקת"ק מנהל את אשה).

בדוגמה שלנו: עמדת תצפית חת"ם של הדיביזיה הפולנית שמימינו גילתה שני תותחים סע"עצמיים גרמניים בגזרתה. הקת"ק סימן את מקומם ע"י ירי של שני פגזי עשן צהוב. משמשכו פגזי עשן אלה את תשומת לבנו, העברנו פקודות אש לאחת ממחל"קו קות סוללה 604 וכמרכן העברנו התראה לסוללה בינונית 102 שתהיה מוכנה עם אחת ממחלקותיה. הן הפקודות הן ההתראה הועברו בטלפון לעמדות התותחים. אחרי ריכוז האש של חת"ם הדיביזיה הפולנית ומחלקה ב' מסוללה 604 יחד — נסוגו שני

תותח נ"ט 3.7" בהפעלתו כנגד מטרת קרקע

התותחים הסע"עצמיים ותפסו מחסה בקבוצת בנינים (חזה חקלאית). כתוצאה מנסיונו הקודם (ירי בפגזי 25 ליטראות נגד בנינים חוקים), החלטנו להפסיק את האש של סוללה 604 ולהנחית אש מאחת המת-לקות של סוללה בינונית 102. ההפגזה של שטח קבוצת הבנינים הכריחה את שני התותחים הסע"עצמיים לנסיגה נוספת, לחורשה קטנה. פקדנו להפ-סיק את האש מחוסר אפשרות תצפית על המטרה וכיון שהסיכויים לפגיעה היו קלושים. החלטנו שאין להשאיר את האויב בתוך החורשה, היכולה לשמש להם כבסיס לפעולות בשעה מאוחרת יותר. גמרנו אומר להפעיל את סוללת הנ"מ הכבידה בפגזי נפץ-אוויר על כל שטח החורשה (היה ידוע לנו שתותחים סע"עצמיים גרמניים אינם מכוסים בשריון מלמעלה ושקיימת אפשרות להשיג פגיעות רסיסים ע"י הת-פוצצות פגזי חנ"ם באויר). פעלנו: מטח של מחלקה אחת מעל החורשה, הנמכת גובה ההתפוצצות עד לגובה עצי החורשה הנחתת אש הסוללה (2 המחל-קות) כולה לכסוי שטח החורשה. התוצאה: 2 התות-חים הסע"עצמיים עזבו את החורשה ונעלמו מאחורי רכס.

בסיכום סבור אני כי הדוגמאות דלעיל הראו לקורא את מידת גמישתו של חיל-התותחנים הבריטי כשהיה ערוך באופן שאינו שיגרתי.

לא הכנסנו שום שינוי בתהליכי הקרב של חת"ם ובניהול חת"ם. לא הוספנו כווד-אדם, רכב או אמצעי קשר מיוחדים. תצפית של סוללת-שדה היתה מסוגלת לנהל, ואף ניהלה, את אש 2 הסוללות הנוספות אשר באופן אורגני היו שיכות לגופים אחרים בקורפוס. האמצעים היחידים שננקטו לשילוב הנ"ל, היו: הנחת הקו הטלפוני באורך 4 מילין בלבד — מעמדת תותחי סוללה 604 לעמדת סוללה א' נ"מ כבדה וסוללה 102 בינונית.

מכשירי אלחוט של שתי הסוללות עבדו על ערוץ רשת האלחוט של הסוללה שלנו, באמצעי קשר מקבילים.

שילבי המערכה בחת"ם הקורפוס ה-10

את מערכת הקורפוס ה-10 באותו זמן (תחילת מרס 1945), כשרגימנט 200 נכנס למערך על הסניו — אותה תקופה שהחטיבה היהודית הלוחמת עברה מה-קורפוס ה-5 לקורפוס ה-10 — אפשרי לחלק לשני שלבים:

ש ל ב א': הגנה על החזית לאורך קו הסניו העילי, עד ה-9 באפריל והכנת המתקפה הגדולה (אופנסיתב האביב) של כל המחנה השמיני.

קציני התצפית. קציני התצפית קבלו סמכות לתקן את האש במקרים של אי־דיוק בהנחתה, או להפעיל אש במצבים טקטיים אשר יוצרו במסך הקרב. שיטת תכנית־האש לא היתה מסך־אש־מתקדם אשר בעקבותיו יעברו גדודי הרגלים והחטיבות את הסניו. היו אלה ריכוזי־אש שונים על המערך ההגנתי של האויב, במגמה להשמיד ולנטרל את הנשק האוטומטי והנשק המסייע שלו.

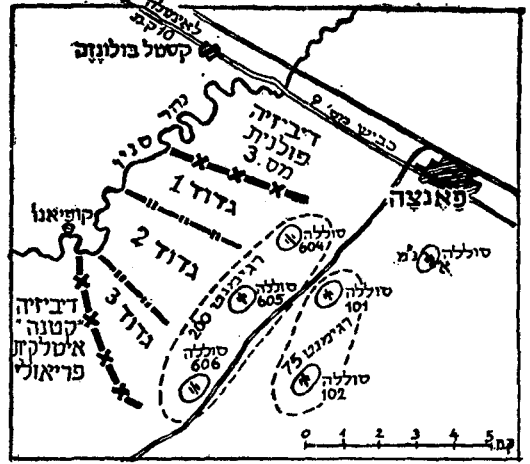
רגימנטי־השדה פעלו נגד מערך הרגלים של האויב וכמו־כן נגד הנשק המסייע של גדודיו. רגימנט ג'ימ כבד ופולגות מרגמות כבידות פעלו נגד מרגמות האויב. לרגימנטים הבינוניים ולרגימנט הכבד ניתנה משימה לנטרל ולהשמיד את ארטילריית האויב.

את תכנית־האש הנ"ל השלימה הפצצה מרוכזת של 600 מפציצים כבדים מחיל־אוויר מס. 12 של ארה"ב. קו ההפצצה היה הנהר סניו.

תכנית־אש חת"ם הקורפוס היתה מיועדת להכנת אש של 4 שעות עד שתושלם תנועת יחידות הרגלים לעבר הסניו. לסוללת־שדה 604, לזוגמא, הוקצו 7-8 מטרות וכמות של 4000 פגז חני"ם לאש ההכנה והריכוך. התחמושת אשר הוקצתה למשימה הנ"ל כבר היתה צבורה בסביבת עמדות התותחים; בעוד שתחמושת קו ראשון ורזרבת הרגימנט היתה עמוסה על הרכב כדי לאפשר את דילוגו של רגימנט 200 קדימה, אל מעבר לסניו, עם תחמושת שתספיק לשל"בים הנוספים של ההתקפה. היה ברור שהמדיעין הגרמני ידע על הכנות המחנה השמיני והקורפוס ה־10 להתקפה גדולה. כנראה שגם התאריך המשוער לא נשאר סודי. כהוכחה ניתן לציין שבלייל 5-6 באפריל היתה התנפלות־אש מרוכזת של חת"ם הגרמני — אמנם, לא על גזרת הקורפוס ה־10 אלא על גזרת הקורפוס הפולני אשר נמצא מימין. תכנית האש הגרמנית אשר בוצעה ביעילות ובהצלחה היתה תכנית נגד־סוללתית, וגרמה לנזקים ואבידות רציניות במערך חת"ם הקורפוס הפולני. הנזק הוכפל ע"י פגיעות בריכוזים העצומים של התחמושת שבסביבות עמדות התותחים של הפולנים.

סיכום מודיעין חת"ם קבע, שחת"ם הגרמני הנחית במשך 40 דקה כ־4000 פגזי חני"ם בקוטר מ־105 מ"מ ועד 170 מ"מ. לאחר התנפלות־האש הגרמנית היה צריך לארגן את מערך החת"ם של הפולנים מחדש ולהשלים את האבידות בכוח אדם ובנשק, כדי להכינו בזמן לתאריך המתקפה הגדולה.

שלב ב': המתקפה הגדולה ב־9 באפריל תכנית־אש חת"ם הקורפוס ה־10 הופעלה כפי

מקרא:

- ① הערכות רגימנט שדה 200
- ② הערכות רגימנט כבד 75
- ③ הערכות סוללת כח כבדה
- X— גבול פדות בין העוצבות
- G— גבול גזרות בין הגזרות

מערך החטיבה היהודית
הלוחמת והארטילריה
שלה: שלב א'

שלב ב': המתקפה הגדולה שהחלה ב־9 באפריל ושבה נסתיימה השמדת הכוחות הגרמניים, הושג קו הנהר פו, נכבשה ונציה בצפון ונוצר מגע עם כוחות תיו של סיטו.

דובר כבר לעיל על תפקידי הארטילריה בשלב א' של מערכת אביב 1945. הקו המנחה לפעילות חת"ם קבע שקט יחסי, דבר אשר בוצע ע"י הקצאת תחמושת ליום לחימה (פרט לתותחי ג'ימ כבדים וקלים) בשיעור של 8 פגזי חני"ם לכל תותח־שדה בינוני או כבד. כמשימה נוספת נקבעה השגת נתונים בליסטיים ע"י טיווח פעיל וטיווח שקט על כל המטרות האפ"ר שריות בגזרת האויב. כל רגימנט וסוללת חת"ם קבלו ממפקדת חת"ם הקורפוס, רשימת מטרות מוכרות בגזרתם והם היו רשאים להוסיף לרשימת המטרות החיוניות, מטרות נוספות אשר לא היו ידועות מראש לדרג הגבוה יותר. תכנית הטיווח ורישום המטרות הנ"ל היתה צריכה להשיג את הנתונים שנדרשו לתכנית־האש הראשונית של חת"ם הקורפוס למתקפה ב־9 באפריל. במקביל לכך ובהדרגה, בוצעה הכנת מלאי התחמושת בקרבת עמדות כל התותחים.

תכנית־האש של חת"ם הקורפוס עובדה והוכנה במפקדת חת"ם הקורפוס. תפוצתה הגיעה עד כל קצין חת"ם, לעיון וליריעה. בכל סוללה בוצע פירוט החישובים ופירוט תכנית־האש ע"י הקנ"א. תכנית האש של חת"ם הקורפוס התבססה על הפעלת כל החת"ם שבקורפוס לפי לוח זמנים ולא לפי גיהולם של

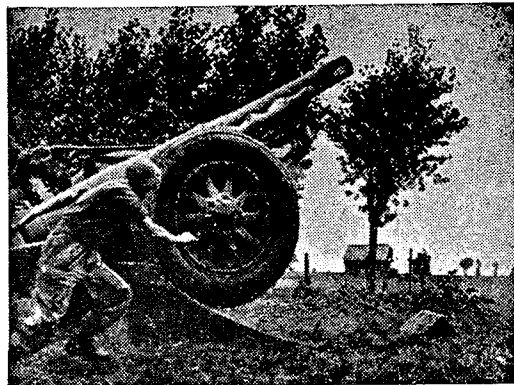
קדימה. סוללה 605 עברה את הסניו אחרי סוללה 604 ואחרי סוללה 606. ההבטחה לתנועת שתי הסרלות האחרונות בוצעה על-ידי קבוצת רגלים של הגדוד הראשון ועל-ידי תותחים מסוללה 604.

ההתקדמות הכללית נמשכה בקצב אטי למדי, בשטח גבעי ובחלקים מסוימים — בשטח הררי. נגד התנגדות עזה של המשמרות העורפיים של האויב וחוליות קטנות של צלפים של הגרמנים הנסוגים לאיזור ההררי מונטגרנדה והעיר הגדולה בולוניה. קוי ההתקדמות של החטיבות והדיביזיות של הקורפוס ה-10 לא היו מקבילים, אלא הלכו והתקרבו זה לזה. לכן נוצר מצב שהחטיבה היהודית הלוחמת נעצרה בהתקדמותה מחוסר גזרה. כבר צינו שעם ההתקדמות צפונה הלך השטח הגבעי והפך לשטח הררי. להמשך האופנסיבה היה צורך, על-כן, לארגן כוח משימה חדש באופן שיהיה מסוגל להלחם בשטח הררי במיוחד. הכוח הג'ל, קבל משימה לכבוש את איזור מונטגרנדה ולהדור לעיר בולוניה מדרום מזרח.

עד לשלב זה התקדם הקורפוס הפולני השני מימין לאורך כביש מס. 9 (פאנצה—אימולה), לבולוניה. משמאל התקדמו דיביזיות אמריקאיות מהמחנה ה-5 אף-הן לכיוון בולוניה. הקורפוס הבריטי ה-10 שעליו הוטל ליצור את כוח המשימה החדש — ביצע את איגוד הכוחות במשך 24 שעות. פעולה זו מחזקת את הדעה בדבר גמישות הארגון והמבנה של הצבא הבריטי.

מפקד החטיבה היהודית ומפקדתו, פעלו כמפקדת כוח המשימה החדש (Grey Force). כוח זה היה מורכב מגדוד סיריים הרריים סקוטים (Lovat Scouts), חמישה גדודי רגלים יהודיים, רגימנט-שדה 200, פלוגת-הובלת-פרדות איטלקיות. מפליא הדבר שלא היה צורך בשום ארגון חדש או הקמת שירותים נוספים או שינוי תהליכים ושיטות הקרב. הקצאת רגימנט חת"ם אחד בלבד לכוח שהיה שווה לשתי חטיבות רגלים, באה כתוצאה מאפשרויות-התנועה המוגבלות בשטח הררי, מצורת קרב התנועה המפוצלת נגד כוחות אויב קטנים.

סוללות ומחלקות של רגימנט 200 הגישו סיוע לגדודי כוח המשימה הנ"ל. ב-14 לאפריל הנחית רגימנט 200 בפעם האחרונה ריכוז אש רגימנטלי של כל 24 תותחיו. המטרה היתה: פלגת שני תותחי נ"מ 88 מ"מ גרמניים באיזור מונטגרנדה. אשר עצרו את התקדמות כוח המשימה. אע"פ שהסוללות היו מפוצלות במרחב הנ"ל הצלחנו להנחית ריכוז אש רגימנטלי כעבור 9 או 10 דקות לאחר ציון המטרה.

הוביצר 7.2" בשעת רתיעתו. רואים כאן כיצד התוחח נרהט ועולה על הסוללה שנבנתה כדי לבלמו

שתוכנן מראש, בניהול ובקרה מרוכזים על-ידי מפקד חת"ם הקורפוס. תכנית ההתקפה האוירית המרררת בוצעה אף-היא. כ-4 שעות לאחר התחלת הפעלת תכנית-האש של הקורפוס, התחילה תנועת הרגלים כדי לבצע את מעבר הסניו העילי. גדוד מהדיביזיה ה"קטנה" האיטלקית פריאולי והגדוד השני של החטיבה היהודית הלוחמת היו הראשונים שעברו את הסניו.

לאחר התבססות יחידות הרגלים מעבר לסניו והתקדמותן לכיוון הרכסים הראשונים, פורק הפיקוד המרוכז של מפקדת חת"ם על יחידות חת"ם והוחזר לחטיבת הרגלים ולמפקדי רגימנט-השדה. בשלב הראשון של ההתקפה שימשו הפיקוד הנמוך והבינוני של חת"ם יותר כמסקיפים סבילים מאשר כמפקדים טקטיים. ברגע החזרת הפיקוד והעצמאות, התחילו הסוללות לדגל קדימה כדי ליצור מערך חת"ם ליחידות הרגלים מעבר לסניו וכדי להמשיך להגיש סיוע ארטילרי עם התקדמות ההתקפה.

הגדוד השני של החטיבה, אשר עבר את הסניו ע"י קופיאנו, התקדם בכיוון צפון-מערב והתבסס מחדש. סוללה 605 ניתנה לגדוד השני בסיוע ישיר. הגדוד הראשון החל בתנועה. סוללה 604 נעה על אותו הציר אחרי הגדוד הראשון. סוללה 605 וסוללה 606 נתנו את החיפוי הדרוש למערך החדש של הגדוד השני והבטיחו את תנועת הגדוד הראשון וסוללה 604 (סרלות אלה כולן מרגימנט-שדה 200). הגדוד הראשון וסוללה 604 עברו את המערך החדש של הגדוד השני והמשיכו את התקדמותם בשטח הגבעי. האחריות לסיוע חת"ם והבטחה חת"ם להתקדמות הגדוד הראשון שון עברו לסוללה 604 אשר בצעה פריסה ונתנה סיוע ישיר לכל תנועה ופעולה של הגדוד הראשון

הופעל שיעור 3 של הוצאת התחמושת שהצליח להשיג תיק את פלגת החת"ם הגרמנית וגרם לאבידות ולנזקים לאויב. התקדמות כוח המשימה נמשכה ומרחב הרי מונטגרנדה נכבש.

סיכום

המאמר הנ"ל נכתב מן הזכרון. הוא כולל תאור ארגון וניהול חת"ם בדרגי הפיקוד הגבוהים ותיאור פירוט הביצוע של חת"ם בדרגי הפיקוד הבינוניים והנמוכים גם יחד. מטרתו היתה להציג תמונות בודדות המפרטות את הניהול והמערך של חת"ם במסגרת

הצבא הבריטי. כמרכזן היתה הכוונה להצביע על הגמישות אשר ללא־ספק היתה קיימת במבנה ובשיטת הקרב של הצבא הבריטי.

ברור לי שכמה מהקוראים יגיבו על המאמר. יתכן שאחדים מהם אף יתנגדו לחלק מן העובדות. אבל אני מרשה לעצמי לציין שכל התיאורים, העובדות והמסקנות שהבאתי ברשימה זו מבוססים על נסיון אישי ושירות פעיל עם יחידות חת"ם במסגרת הכרת חות הבריטיים. אני אשמח לקבל הערות ותיקונים לגבי פרטים מאותם קוראי המאמר שהשתתפו אישית ומעשית במערכה האחרונה של הקורפוס ה-10 הבריטי על הגדה סניו העילי בחדשי מרס ואפריל 1945.

"התותח של בדיהודה"

על פי הכלל הזה אשר בארנו נוכל לגזור מהמלה, "מלה" מלה חדשה, "מלון" אשר תורה, "דבר" או ספר המחזיק בקרבו את מלות השפה.

נעיר עוד על מלה אחרת אשר מצאנו לה שם חדש בספר אחד המחברים. המלה אשר נכון לה היא קאנון, אשר כראי לו המחבר הנזכר שם מרכיב, "קנה-און", כאשר יכנה גם את הקומונה בשם, "קום און". בריאת המחבר תעיד רק כי הניר אילם הנהו ונושא עליו כלי־אשר יכתבו, אך דקדוק השפה יעזור לנו גם הפעם לברוא מלה על פי רוח השפה. כי מה הוא הקאנון? כלי אשר בו ועל ידו יקל עו כדורי מות, ולכן נוכל לבנות מלה: מקלע, כמו מפתח מן פתח וכאשר עשתה המושגה מסרק מן סרק.

אליעזר בדיהודה

ב. מגיד-משנה

מיום י"ז טבת תר"ם (1.1.1880)

(נמסר ע"י מר פזנר מ. בית־הלבנון).

הערות. קלות" על דברים נכבדים

הישג זה כשלעצמו גדול וחשוב מאוד — אולם ערכו הממשי יבחן לאור שתי משימות גורליות:

א. לקבץ לאלתר נדחי ישראל מכל תפוצות הגולה, השרשרתם במולדת העתיקה ויצירת העם.

ב. להפריח את השממה — ירושת שלטון זרים ממושך במולדתנו — ולהפכה למדינה פורחת, יוצרת ועצמאית גם מבחינה כלכלית.

הנתונים האלו והבטחון — השפעתם הדידית. במידה ויהיו בארץ יותר יהודים, במידה וישתמשו יותר מהר באופן יסודי, במידה ויתגבש העם במתכונת נכונה, במידה ונפרה פניות שוממות ונישב המוני יהודים עמלים, במידה ונגיע יותר לעצמאות כלכלית — בה במידה מתחזק והולך גם בטחון המדינה. נצדק לכן באמרנו, שכל המשימה הכבירה המוטלת על דורנו היהודי, מהוה מערכה בטחונית אחת, שאין להפריד בין חלקיה השונים.

לכן, יעודו של צה"ל, נוסף על יעודם של צבאות אחרים, אינו רק באחריות המוטלת עליו לנצח במלחמה, באם יכפוה עלינו מחדש, אלא לשאת באחריות גם ביתר השטחים של המשימה הכללית.

ההנחה היסודית כי יעודו של צה"ל הוא לנצח במלחמה, מחמת סכנת ההשמדה הפיסית הטוטלית, הצפויה לנו, שלא כעמים אחרים, במקרה של תבוסה מחזקת את ההכרה, שצה"ל חייב לטפל בכל שטחי המשימה, נוסף על שטחו הצבאי המיוחד, שבו הוא הוא האחראי האחד והיחיד.

אכן, השטחים הם רבים למדי, וכמעט בכולם משתתף צה"ל כגורם אקטיבי, ואפילו אם פה ושם נשמע ריסון, שהנה צה"ל כובש לעצמו, כביכול, שטחים לא לו, ישנם שטחים אחדים בהם חייב צה"ל, עקב יעודו העיקרי והישיר, לעסוק בהם כגורם נכבד. אם לא כגורם מהראשיים, צה"ל קולט עליה חדשה והוא חייב לתת פתרון מידי לבעיות חינוך, לימוד השפה, הכרת הארץ והעלאת האדם. צה"ל אינו יכול לחכות לתוצאות של מחקרים מדעיים, שחשיבותם רבה אמנם לאין ערוך, אולם עליהם להימשך זמן רב. צה"ל עלול להיות נאלץ להוליך מחר לקרב ולנצח את כל בני העליה החדשה ולכן מוטל עליו לפעול מידית — ולפעול גדולות — בתחום נרחב זה. ואכן, צה"ל עבר כבר בדרך-דרך בפעולה ענפה זו, ואין

הצבא, כל צבא, מיועד לשמור על בטחון עם וארצו. יעוד זה מתבטא לרוב בהכנות לקראת יכור לת להדוף התקפת אויב מבחוץ. וישנם צבאות, אשר בעבורם יעוד זה מתבטא בהכנות תוקפניות לפלישה ושעבוד כלפי שכנים קרובים או רחוקים. לעתים נעורים בצבא גם מול אויבים פנימיים.

במדינות דמוקרטיות, המכבדות את רגש החופש של אזרחיהן, ממעטים, ככל האפשר, להעזר בכוחו של הצבא להסדרת ענייניה הפנימיים של המדינה. פרט, כמובן, למקרה, כשחלק מן האזרחים נוטש כל גוהג דמוקרטי ומנסה בכוח פיזי לכפות את רצונו על מרביתו של העם.

בשעת פורענות-טבע או אסונות אחרים הבאים במימדים גדולים על המדינה נחלץ הצבא לעזרה ולעתים הריהו מהוה גורם הצלה ראשון-במעלה. אלה הם, כמובן, תפקידים-גלויים ואינם בבחינת יעודו של צבא.

אולם אנו איננו יכולים לגרוס את המושג של בטחוננו הלאומי בפשטות כעמים אחרים. לכן גם שונה צה"ל מצבאות אחרים מבחינת יעודו.

עמים משיגים את עצמאותם במסגרת מדינה ריבונית באחת משתי הדרכים:

א. על ידי מהפכה ומרד נגד כובשים זרים, וגירושם מתחומי ארצו של העם המדובר;

ב. על ידי הגירה לארצות בלתי נושבות, פיתוחן כמושבות ובהמשך הזמן הפרדות, בשלום או בכוח הנשק, מעל המטרופולין.

האופיני לשני המקרים, שעם המבקש עצמאותו מרוכז על אדמתו ומהוה את נושא המדינה בכל השטחים. מדינתנו נוצרה בתהליך אחר, שאין לו אח ודוגמה אצל יתר העמים.

לאחר גלות ארוכה ופיזור בכל חלקי תבל, קמה לפני 70-80 שנה תנועה מאורגנת לשיבת ציון וקוממיות ישראל. תחילה איגודים מקומיים במקומות שונים באירופה, ובהמשך הזמן — הסתדרות ציונית-עולמית.

תנועה זו בעבודתה המבורכת הקימה בארץ ישוב יהודי, אש הכה שרשים איתנים, ויכול לעמוד במבחן העליון של התגוננות וכיבוש הזכות לעצמאות עם ישראל כולו.

צדק בפי הטוענים — משום שעינם צרה במאמצי אלה של צה"ל — כי רצונו של צה"ל להשתלט, בכיכול, על בעית החינוך והלימוד במדינה.

שטח שני, החשוב לא פחות, חינוך המכוון ליצירה ולהתישבות חקלאית בעיקר. גם כאן יעודי העיקר רי של צה"ל מחייב. לכן — יזמה רבה נסיונות נועזים — היאחזויות וכ"ר וגם כאן כמובן לא במגמה להצר צעדיו של מי שהוא. אדרבא הלואי ויהיו רבים שיעשו זאת.

אכן הדברים הללו נעשו כבר בחינת מציאות מוכרת וטבעית בצה"ל. מסופקני אם ישנם כיום קצינים הכופרים בגישתו זו של צה"ל לבעיה. השאלה היא רק: האמנם הסיקו כולם את המסקנות הנובעות מכך? יש להניח שמסקנות אלה בהרבה לכל ימשמרות נר לפעלם. אך האם תרגם אותן כל אחד לשפת המעשה בפעלו היומיומי?

צה"ל מבסס פעולתו על התנדבות גדולה מצד אזרחי המדינה — חיילי המילואים ומשרתי שירות הקבע.

אין בכוחו של חוק שירות בטחון בלבד לספק את מלוא המאמץ הנדרש מהכלל כדי ביצוע המשימה המוטלת על צה"ל. לחוק שירות בטחון, חשיבות רבה ובמיוחד בימינו אלה, כשהגנו נתונים בצעדי בראשית של מהפכתנו הלאומית הגדולה. אולם בלעדי התנדבות — ספק רב אם ניתן יהיה לשאת באחריות הצבאית, המוטלת עליו. תכונה זו של התנדבות אינה חדשה עמנו. הגנו בעלי מורשת מפוארת בנידון זה מימי ההגנה, וכבר כיום תופסת ההתנדבות שוב מקום נכבד בפעולותיו של צה"ל — והגנו רק בראשית הדרך.

לעזובה זאת חשיבות נוספת, באם נזכור את גל ההתפרקות שעבר עלינו עם גמר הקרבות, השחרור רים הגדולים וערב התארגנותו מחדש של צה"ל. אז קשה היה אף לדבר על התנדבות, והיו לועגים לקריאתנו זו. אולם צה"ל, אשר שאף להתארגן במהירות ויזם פעולה רחבה וענפה, העז לשים את הדגש על רגש ההתנדבות. העז, למרות הלעג והנבואות השחורות. העז הצליח.

שירות הקבע הגהו אחד הביטויים הרציניים והאחרניים ביותר לרגש ההתנדבות, הפועם בקרב האנשים.

הקמת המילואים וארגונם על בסיס של פורמציות יחידות מלוכדות, אשר במקרה של חידוש המלחמה יחייבות לשמש מיד כוח קרבי מלוכד ומאובן — לא

תתואר כלל ללא התנדבות גדולה מצד כל אנשי יחידות אלה וביחוד מצד הפיקוד — כנמוך וכגבוה. השתתפות מפקדים מהמילואים בהשתלמויות צבאיות שונות וביחוד במסגרת הקורסים לקצינים והקורסים המתקדמים לשלביהם — הנם עדות נאמנה לנהל רגש ההתנדבות הקיים אצל אנשים אלה. התנדבותם (כפולה — א) הם מתנדבים לתקופה הנדרשת על מנת לרכוש השכלה צבאית בתנאים לא קלים; הם נרתמים לעול יותר כבוד ואחריות יותר מקיפה ולמספר רב של שנים בקבלם תפקידי פיקוד במילואים.

כאמור, כל אלה הנם רק ראשית דרך. אין לשכוח, שהיסטוריה זו קצרת ימים הגה — בסה"כ שנתיים וחצי — שלוש שנים.

נכס יקר זה של התנדבות יש לשמר ולטפחו ולהעלותו לשיאים הרבה יותר גדולים ויציבים, אשר ישמשו לעם ישראל ולצה"ל מקורות אין סוף לכוח, עז ויכולת.

במיוחד נוגע ענין נכבד זה למפקדים, ובעיקר לקצינים. לשם כך על המפקד בצה"ל (בשירות קבע ובשירות המילואים כאחד) להזדהות הזדהות מלאה עם התעודה והאחריות הצבאית המוטלת עליו. כי בבוא יום המלחמה — יהא היום הוא יום הדין להכשרה ולימות ההכנה של כל מפקד: האם היה האיש בסדר רק כדרישת החוק בלבד, בגבולות הפורמליים הקיימים, או שהיה נתון באופן מתמיד לדריכות ודאגה לענין עליו הופקד. האם הסתפק בשיגרא קיימת והשתדל להיות „בסדר“ בלבד; או האם טרח להעמיק לבחון דברים וגילה יזמה ומחשבה פוריה — ובעקבותיהם מעשים מבורכים — כדי לקדם, לשפר ולחזק את כל הענינים, הנכללים בתחום האחריות המוטלת עליו.

תחושה זו של אחריות ישירה, לתוצאות הזנחה והתרשלות, אשר בימי ההכנה — יתנקמו קודם כל בו, בילדיו, בכל הקרוב והיקר לו ביותר. בעמו ובארצו — היא אשר תדריך את מנוחתו ושלותו של כל מפקד, ותניעהו להתנדבות המבורכת.

מפקדים, אשר כך ישאו באחריות, אין ספק שיצליחו להפיח רוח בריאה ואיתנה בקרב כל האנשים הנתונים לפקודתם, וישמשו להם מופת ודוגמה. מפקדים כאלה מובטח להם הסיפוק הנעלה ביותר בחיי אדם — לנצח את אויבי עמו, המתנקשים לארצו ועצמאותו ובמקרה שלנו אף לקיומו הפיזי.

מפקדים, אשר הם עצמם אינם מתחנכים לאחריות והתנדבות ואינם מתחנכים אליה — רק מוזיקים לענין

היקר המופקד בידם ומקומם לא יכירם במשפחת המפקדים בצה"ל.

תפקידו של מפקד הנהו תפקיד מתנך במידה רבה: — חינוך עצמי מתמיד וחינוך הסורים לפקדתו. ככל שהאחריות המוטלת על המפקד מקיפה ומרכזית יותר, גדלה השפעתו כמתנך. אולם גם מפקד בדרגה נמוכה, וביחוד המפקד המקיים מגע בלתי-אמצעי עם טוראים, חשיבותו המחנכת והשפעתו הישירה כמתנך הנם רבי-ערך ומכריעים במידה גדולה.

עובדה זו דומה בכל הצבאות בעולם. השוני ביניהם הוא במטרות החינוך, נושאו, תכנון והדרכים להשגתן. וכך הוא. מקדמת-דבא בהיסטוריה הצבאית. כל מפקד, אף זה הרוצה להתעלם מהנחה זו, ממלא בעל-כרחו תפקיד מתנך. שאלה היא, האם הוא מתנך טוב או רע. בצבאות המודרניים של ימינו אין כלל יכוח בדבר חובתו של המפקד כמתנך. כל אחד מצבאות אלה משקיע מאמצים רבים בהבהרת הדרי-כים הנאותות ביותר על מנת להבטיח בצבאו פעולה חינוכית רצויה וטובה ביותר.

הצבא האדום, למשל, מחשיב את חינוכם הפוליטי של חייליו, במידה כזו עד כי קבע להנהלת פעולה זו מעמד של אגף בין אגפיו.

מלאכת החינוך בצבא פשוטה היא לכאורה — אולם בביצועה הריהי מורכבת ומסובכת. עצם העובד זה, שהמפקד מאמן את חייליו, על מנת שידעו להשי-תמש באופן היעיל ביותר בידיעותיהם במלחמה ובקרב ובו בזמן הוא חייב לשמש דוגמה אישית נאה לידיעה מושלמת וליכולת רבה, קובעת מיד את הכמות הרבה של עיסוק חינוכי-עצמי בו מצווה המפקד במשך כל שירותו. אולם פעולה זו הופכת מורכבת פי כמה, כשהננו למדים, בניסיונות תקופת-תנו, ביחוד, בהן חייב המפקד ללכד את פיקודיו סביב רעיון או רעיונות מרכזיים, אשר למענם ראויים וכדאיים כל העמל הרב והממושך של אימון ותרגול — והמאמץ העליון של לחימה בשעת הצורך. בתנאי הלחימה כיום יש להחשיב ביותר את התנה-גותו הנכונה ונכונה של הלוחם הבודד בקרב ויש להטיל עליו אחריות ישירה לכך. אחריות זו של הפרט הבודד ניתן להשיגה באם הנהו מזדהה במלואו עם התעודה והמטרה, אשר לשמם הוא נלחם. לכן ניתן לומר כי במסיבות זמננו, חייב כל מפקד להיות לא רק בר-סמכא בשטח מקצועי זה או אחר משטחיה הרבים של תורת הלחימה, אלא עליו להיות משכמו ומעלה בערכי-הרוח שלו, בישרו, בהזדהותו המלאה

עם חזון עמו ובמצות ההגשמה-למעשה בחייו. הדבר אינו פשוט כלל וכלל ודורש תכונות יסוד וחינוך עצמי ממושך ומתמיד. בשטח המקצועי עומדים לרשותו של המפקד מספר רב של עוזרים. האימון והתרגול מעובדים לרוב במערכים ובצדס פירוט ארגוני, מתודי — ולעתים אף מילולי.

שונה הדבר בשטח החינוך. נעשים אמנם מחקר רים בעזרת מדעים שונים, אולם טרם הגענו לתדרי-כים. ישנו ספק אם בכלל ניתן להגיע בשטח זה לפירוט שיגרותי-הדרכתני. אלה הם ענינים, אשר מטבעם אינם מסוגלים להדחק לעמודות של טופס ולספרות של סעיפי תקנון או תדריך.

הענין אף שונה לגבי כל עם ועם, ואופייני לו. ואם כי באופן תיאורטי ניתן לאמור, שכל האנושות בתבל כולה שואפת בעצם לאותה מטרה — הרי למעשה אין הדבר כך. לכל עם חזון משלו, משימותיו וערכיו הרוחניים. למען אלה הוא מוכן להקרבה רבה תוך לחימה במלוא עוור.

מפקד בעל תכונות-יסוד מתאימות, והמוכן לבקר את עצמו בתמידות למען ישמש מופת כמגשים נאה בארצות חזיר-הוא, יוכל תמיד לרכוש לעצמו ידיעה מקצועית, באם היא חסרה לו. מה שאין כן להיפך. אדם, החסר תכונות-יסוד מתאימות ושאינו מזדהה במלואו עם חזון עמו, מאוייו ומשימותיו, שאינו מסוגל — או אינו רוצה — להיות בין המקיימים נאה, ושאינה מוכן או אינו מסוגל לביקורת עצמית מתמדת — לא יוכל לסמל בימינו אלה דמות רצויה של מפקד, אף אם יהיה בעל-מקצוע מעולה. כל אלה אם חסרים לאדם, לא ירכשם בעד כל הון בעולם.

ואצלנו, מובנת השאיפה ללמוד ולהשתלם במק-צועות הרבים הכלולים בתורה הצבאית המודרנית. במשך דורות רבים מנעו מאתנו כל התענינות בשטח זה. אכן, נחלץ צה"ל לפעילות רבה בשטח הלימוד והשכלול המקצועי, כי עדיין הננו חסרים במידה רבה.

עוד נימוק חשוב לכך. גם לאחר שנצליח במשי-מת דורנו לקבץ גלויות, לא נוכל אף או להשלות עצמנו, שבכוח מספרנו נוכל לאויבינו, העלולים להת-נקש בזכותנו.

לעומת זאת מסוגלים אנו ללא ספק להצליח בשטח הלימוד, המחקר, הגילויים והארגון המופתני. בידינו כל הנתונים להצלחה באלה.

בכל דור יצאו מבני עמנו גאונים בכל שטחי המדע והמחקר, ושירתו כמעט את כל האומות. ולא תהיה זאת מצדנו התרברבות או אשליה באם נשאף